

بررسی تأثیر آموزش‌های فنی و حرفه‌ای در پیشگیری از مهاجرت روستاییان به مناطق شهری: مطالعه موردی استان کرمان

مهدی ابراهیمی نژاد رفسنجانی*

سپیده پوررمضان**

چکیده

جوامع روستایی به عنوان بخش بزرگی از نظام اجتماعی کشور دارای منابع ارزشمندی اعم از نیروی انسانی، منابع طبیعی و اقتصادی هستند که در پیشرفت جامعه، نقشی مهم ایفا می‌کنند. در این زمینه با توجه به افزایش جمعیت و بالا رفتن نرخ بیکاری و تمایل روستاییان برای مهاجرت به شهرها به منظور یافتن شغل، نیاز به آموزش نیروی انسانی ماهر و توجه به ارائه آموزش‌های مهارتی در شاخه‌های گوناگون کشاورزی، صنعت و خدمات ضروری است. پژوهش حاضر با هدف بررسی تأثیر آموزش‌های فنی و حرفه‌ای در جلوگیری از مهاجرت روستاییان استان کرمان به مناطق شهری انجام شده است. نتایج بیانگر این است که رابطه معناداری بین راه‌اندازی آموزش‌های فنی و حرفه‌ای در روستاها و کاهش مهاجرت در مناطق روستایی وجود دارد.

واژگان کلیدی: اشتغال، آموزش فنی و حرفه‌ای، روستا، مهاجرت

Email: Dr_ebrahiminejad@yahoo.com

* دانشیار دانشگاه شهید باهنر کرمان،

** دانشجوی کارشناسی ارشد مدیریت بحران، دانشگاه شهید باهنر کرمان.

دریافت مقاله: ۹۲/۰۴/۰۳ تصویب نهایی: ۹۲/۰۶/۱۲

مقدمه

بررسی پدیده مهاجرت از اهمیت بسیاری برخوردار است. پایین بودن سطح زندگی در نواحی روستایی و در نتیجه مهاجرت روستاییان به سمت شهرهای بزرگ، مسائل و مشکلات متعدد اجتماعی، اقتصادی و محیطی را هم در نواحی روستایی و هم در شهرها به دنبال داشته است. سیاست‌ها و راهبردهای مختلفی برای کاستن از آثار منفی این مشکلات و پاسخ به نیازهای زندگی در سکونتگاه‌های شهری و روستایی در کشورهای درحال توسعه و از جمله ایران در پیش گرفته شده است، زیرا ریشه تمامی مشکلات و مسائل عقب‌ماندگی مثل فقر گسترده، نابرابری در حال رشد، رشد سریع جمعیت و بیکاری فزاینده، در مناطق روستایی قرار دارد (تودارو^۱، ۱۳۶۴: ۲۵۵). ناکامی راهبردهای توسعه روستایی و عقب‌ماندگی آنها، عدم برنامه‌ریزی در نواحی روستایی و ضعف امکانات زیستی منجر به مهاجرت توده‌های عظیمی از جمعیت روستایی، به‌ویژه جمعیت غیرماهر و بدون امکانات تولیدی شده است و بسیاری از این مهاجران به لحاظ ضعف تولیدی و اقتصادی به‌سوی شهرها حرکت کرده‌اند (لنگرودی، ۱۳۸۲: ۲۲). بنابراین، این نیاز وجود دارد که امکانات آموزشی برای افراد مستعد فراهم شود و آنان را در روستاها، مکان‌های اقامتی، کارخانه‌ها، ادارات، فروشگاه‌ها و دیگر مکان‌های کاری برای همه در دسترس قرار داد (بیلیر^۲، ۲۰۱۰). در این زمینه، نگاهی اجمالی به وضعیت آموزش‌های فنی و حرفه‌ای روستایی در کشور بیانگر این نکته است که با افزایش جمعیت و بالارفتن نرخ بیکاری و تمایل روستاییان به مهاجرت به شهرها به منظور یافتن شغل، نیاز به آموزش نیروی انسانی ماهر در زمینه‌های فنی حرفه‌ای ضروری و فوری است (شریف‌زاده، ۱۳۹۰). سازمان آموزش فنی حرفه‌ای استان کرمان به پیروی از سازمان آموزش فنی و حرفه‌ای کشور در راستای تحقق اهداف این بخش و به‌منظور رشد و ارتقاء بهره‌وری صنایع استان به‌خصوص صنعت کشاورزی، آموزش‌های متنوع و مختلفی را در بخش روستایی به اجرا گذاشته و هر ساله تعداد زیادی کارآموز پس از گذراندن دوره آموزش و کسب مهارت‌های فنی و حرفه‌ای لازم از این سیستم خارج و تعدادی از آنها وارد چرخه فعالیت تولیدی می‌شوند. همچنین، آموزش‌های ضمن خدمت متناسب با متقاضیان حرفه‌ای و نیازهای سازمانی و صنعتی برای افزایش توانمندی نیروی کار نیز برنامه‌ریزی و اجرا می‌شود. حلقه مفقوده مسئله

1. Todaro
2. Bilir

این پژوهش، میزان تأثیر این آموزش‌ها در پیشگیری از مهاجرت روستاییان به دیگر مناطق است. تحقیق حاضر به دنبال بررسی تأثیر آموزش‌های فنی و حرفه‌ای بر کاهش انگیزه‌های مهاجرت از روستاهای استان کرمان به شهرهای بزرگتر است و می‌کوشد نقش و سهم هر یک از عوامل تعیین‌شده را در مهاجرت‌فرستی از این روستاها بررسی کند و در طبقه‌بندی‌های مختلف این علل را مورد ارزیابی قرار دهد.

اهمیت و ضرورت پژوهش

به رغم مطالعات گسترده‌ای که در باب شناسایی عوامل مؤثر بر مهاجرت‌ها در سطح کشور صورت گرفته است، تاکنون تأثیر آموزش‌های فنی و حرفه‌ای در تعدیل این شرایط در روستاها، مورد مطالعه قرار نگرفته است. شناخت تأثیر آموزش‌های فنی و حرفه‌ای بر کاهش مهاجرت روستاییان، به درک فرایند مکانیسم حاکم بر چگونگی رشد و توسعه روستاها کمک می‌کند. برای کارآمد کردن فعالیت‌ها در نواحی روستایی و ایجاد اشتغال و درآمد پایسته در نواحی روستایی، پویا کردن اقتصاد روستایی امری ضروری است. در این مقطع زمانی، بسنده کردن به فعالیت‌های کشاورزی (زراعت، باغداری و دامداری) در نواحی روستایی کافی نبوده و بهره‌وری اقتصادی در این نواحی را با مشکل روبه‌رو می‌سازد. برای توسعه روستایی و کارآمد ساختن فضای روستاها از نظر بهره‌وری‌های اقتصادی، باید در پی تلفیق فعالیت‌ها و افزایش اشتغال در محیط روستا بود، تا با افزایش درآمد انواع فعالیت‌ها در نواحی روستایی، ارتقاء سطوح کلی و کیفی زندگی در نواحی روستایی عملی شود، که خود در ماندگاری جمعیت روستایی در محیط روستا مؤثر است و افزون بر آن زمینه‌های لازم توسعه روستایی را فراهم می‌نماید (لنگرودی، ۱۳۸۲: ۳۴).

پیشینه پژوهش

بررسی مطالعه علل مهاجرت در مقاطع زمانی ۸۳-۱۳۵۹ در ایران نشان می‌دهد که عمده‌ترین دلایل مهاجرت‌ها با علل اقتصادی (بیکاری، کمبود امکانات و تسهیلات، جاذبه شهرهای بزرگ، تفاوت درآمد در شهرهای بزرگ و کوچک، برتری رفاه شهری در شهرهای بزرگ‌تر) و علل اجتماعی (وابستگی به اقوام، دسترسی به آموزش، فزونی رسانه‌های ارتباطی، ادامه تحصیل) بوده است (قاسمی اردهایی، ۱۳۸۵: ۶۲-۶۵). طاهرخانی در مطالعه عوامل مؤثر بر مهاجرت‌های جوانان در استان قزوین اظهار می‌دارد که علاوه بر انگیزه‌های اقتصادی، عوامل غیراقتصادی (رضایت از محل سکونت، رفاه اجتماعی

و...) به‌طور معناداری انگیزه مهاجرت را افزایش داده است (طاهرخانی، ۱۳۸۱: ۴۱).
 عنابستانی در بررسی نقش فرایند درآمدزایی در مهاجرت از روستا به شهر نشان داده است که شغل ۵۷ درصد مهاجرین قبل از مهاجرت در زیربخش‌های کشاورزی بوده ولی بعد از مهاجرت و سکونت در حاشیه شهر سبزوار ۸۷ درصد به کارگری ساده پرداخته‌اند و خود معرف فقدان مهارت‌های فنی لازم، دانش و مهارت‌های کافی برای اشتغال در زیر بخش‌های صنعت و خدمات است (عنابستانی، ۱۳۹۰). پژوهش سازمان مدیریت راهبردی نشان می‌دهد که نسبت وابستگی شاغلان فنی و حرفه‌ای در کشور در بخش‌های کشاورزی ۳ درصد، صنایع ۱۶ درصد و خدمات ۸۱ درصد است. تأمل در ارقام حاصله بیانگر حضور کم‌رنگ فارغ‌التحصیلان فنی و حرفه‌ای در دو بخش مهم اقتصادی و مولد کشور، یعنی کشاورزی و صنعت است؛ در حالی که بیش از نیمی از رشد تولید در اقتصاد پیشرفته کشورهای صنعتی را افزایش سطح دانش فنی و بهره‌وری از این بخش‌ها تأمین می‌کند (خواجه شاهکوهی، ۱۳۸۷). بررسی نوشته‌های مربوط به اواخر سال‌های ۱۹۵۰ و ۱۹۶۰، دلایل اساسی مهاجرت‌ها را به ساختار اقتصادی مرتبط می‌سازند. فقدان فرصت‌های سرمایه‌گذاری در شهرهای کوچک از عوامل دیگری است که در تحقیقات "کاراس" بر روی شهرهای لهستان به‌عنوان انگیزه اصلی مهاجرت ذکر شده است (باردان، ۲۰۱۰: ۹۱). نیهان^۱ بیان می‌کند که اصلاح مستمر سیستم آموزش فنی و حرفه‌ای به‌منظور توسعه ظرفیت‌های فردی از طریق این آموزش‌ها ضروری است؛ در این زمینه نیازمند این هستیم که سیستم آموزش فنی و حرفه‌ای به‌طور مستمر با تغییرات اجتماعی و علوم پیشرفته و فناوری روز هماهنگ شود تا به نیازهای واقعی کار دست یابد (نیهان، ۲۰۰۲). گریفیت و گیل^۳ در مقاله خود بیان می‌کنند که (تجربه کاری) پلی است که آموزش در مدارس و مراکز فنی و حرفه‌ای را با واقعیت‌های محیط کاری اتصال می‌دهد (گریفیت و گیل، ۲۰۰۴). رمی^۴ در بررسی که در نیجریه انجام داد به این نتیجه رسید که بیکاری، تحصیلات، مسائل خانوادگی، امکانات اجتماعی ناکافی و بهداشت در جوامع روستایی از مهم‌ترین دلایل مهاجرت هستند و امکانات آموزشی خوب و مدرسان واجد شرایط باید در مناطق روستایی در دسترس قرار گیرند و صنایع کشاورزی واحدی باید در مناطق روستایی به‌منظور ارائه فرصت شغلی برای ساکنان

-
1. Bardan
  2. Nyhan
  3. Griffiths & Guil
  4. Remi

روستایی راه‌اندازی شود (رمی، ۲۰۱۱). کل ۶۴ مقاله‌ای که در ۲۰ سال گذشته توسط CNKI^۱ مورد تحقیق قرار گرفته است با موضوع توسعه منابع انسانی روستایی بوده است و بیان می‌کنند که برای شتاب دادن به توسعه منابع انسانی در روستاها، باید توسعه روستایی را به‌عنوان یک فرایند توسعه سریع و شدید در نهادهای روستایی برنامه‌ریزی کرد و بهبود کیفیت نیروی کار روستایی از طریق آموزش مهارت‌ها لازم است صورت گیرد (جینگسون، دوو، ۲۰۱۲).

دیدگاه‌ها و مبانی نظری

نوشته‌های مربوط به اواخر دهه ۵۰ و اوایل دهه ۶۰ که در آثار لوئیس، تودارو، فی ورائیس، هاریس و استیگلیتز مشهود است، دلایل اصلی مهاجرت‌های روستا به شهر را به ساختارهای اقتصادی مرتبط می‌سازند (طاهرخانی، ۱۳۸۱: ۱۳). بر طبق نظریه لی عوامل جاذبه و دافعه نقش تعیین‌کننده‌ای در انگیزه مهاجرت دارد، متخصصان و افراد تحصیل‌کرده بیشتر به علت جاذبه مهاجرت می‌کنند و غیرمتخصصان به دلیل دافعه. به عقیده او در صورتی که اختلاف درآمد بین مبدأ و مقصد زیاد باشد، مهاجرت به شهرهای بزرگتر انجام می‌شود (قاسمی اردهایی، ۱۳۸۵: ۵۹). صاحب‌نظران رهیافت معیشتی بر این باورند که در پدیده مهاجرت ما با افرادی روبه‌رو هستیم که مهاجرت را به عنوان راهبرد جهت بقا و استمرار معیشت خود انتخاب می‌کنند (طاهرخانی، ۱۳۸۰: ۹۲). نظریه‌های اجتماعی، مهاجرت را تابع عقاید رفتاری و هنجاری و نیز، سطح انتظارات ارزشی فرد از مهاجرت می‌داند. در این بخش محدودیت‌های کارکردی مناطق روستایی از ابعاد اجتماعی، چون کسب منزلت اجتماعی، آسایش، تحرک، آزادی عمل و اخلاقیات که خود تابعی از ابعاد روان‌شناختی مهاجرت است، می‌توانند منجر به مهاجرت‌های روستا شهری، به‌ویژه در میان جوانان شوند (آقائی‌زاده و همکاران، ۱۳۹۰). آدام اسمیت^۲ مهاجران کارگر را نیز تابع قانون عرضه و تقاضا می‌دانست و آن را نه تنها سبب رشد اقتصادی دو منطقه مهاجرپذیر و مهاجرفرست می‌شمرد، بلکه وسیله‌ای برای بهبود وضع کار و اشتغال به حساب می‌آورد. بر پایه نظریه نئوکلاسیک‌ها، هر جا عرضه نیروی کار بیش از سرمایه باشد، دستمزدها رو به کاهش می‌گذارد و در نقاطی که انباشت سرمایه بیش از نیروی کار باشد، دستمزدها سیر فزاینده می‌یابد. این وضع، برانگیزاننده مهاجرت نیروی کار از منطقه نخست به منطقه دوم بوده و تعادلی بین

---

1. China National Knowledge Infrastructure
2. Adam Smith

دستمزدها و نیروی کار ایجاد می‌کند (زنجانی، ۱۳۸۰: ۱۲۰). تودارو نیز با بیان مدل خود از مهاجرت، معتقد است که مهاجرت از روستا به شهر در کشورهای رو به پیشرفت، تنها با اختلاف درآمدی واقعی مورد انتظار مهاجر بین شهر و روستا تبیین نمی‌شود، بلکه در این بین عامل مهم دیگری نیز، از جمله احتمال کاریابی در شهر، در آن مؤثر است. تحت تأثیر این دو عامل، مهاجر از نظر اقتصادی تصمیم عاقلانه‌ای می‌گیرد که ممکن است مهاجرت یا ماندگاری او را در روستا به همراه آورد (استفن، تودارو، ۲۰۰۳). مککاتی^۱ نیز در تحقیقات خود بر روی کشورهای در حال توسعه بیان کرده است که مهاجرت روستایی یکی از عوامل عمده مشکل بیکاری بالا در مناطق شهری می‌باشد و از آنجایی که تفاوت در دستمزدها باعث تشویق افراد برای مهاجرت به مناطق شهری می‌شود، ارتقاء توسعه روستایی بهترین منفعت برای کشورهایی که با مسائل مهاجرت از روستا به شهر مواجه می‌شوند، است و سیاست‌های توسعه روستایی که هدفشان ایجاد اشتغال و درآمد بیشتر در این مناطق است، باید تأکید بیشتری را دریافت کنند (مککاتی، ۲۰۰۴). از سوی دیگر، پالمر^۲ نیز با بررسی بر روی مهارت‌آموزی در غنا نشان داده است که در کشورهای در حال توسعه، توسعه مهارت‌ها نادیده گرفته شده است و توجه همچنان بر روی آموزش‌های مقدماتی است و بیان کرده است که آموزش‌های فنی و حرفه‌ای در غنا به دلیل اینکه نتوانسته‌اند موفقیت کسب کند، فرصت‌های شغلی بسیاری برای مردم از دست رفته است و امرار معاش برای آنها با چالش‌هایی مواجه گشته است و متذکر شده است که کاهش فقر و رشد اقتصادی جز با راهبرد اقتصاد غیررسمی نوآور برای توسعه مهارت‌ها در جهت اشتغال و امرار معاش به دست نخواهد آمد (پالمر، ۲۰۰۷).

فرضیه‌ها

این پژوهش در پی پاسخ به این سؤال است که آموزش‌های فنی حرفه‌ای چه تأثیری در کاهش مهاجرت افراد روستا به دیگر مناطق دارند و مهم‌ترین عوامل اقتصادی و اجتماعی منعکس شده از آموزش‌های فنی و حرفه‌ای که در این تحقیق مد نظر هستند، نظیر: اشتغال، درآمدزایی، رضایت از محیط کسب و کار، بهبود کیفیت زندگی، چه تأثیری در کاهش یا افزایش مهاجرت روستاییان دارند؟ بنابراین، با توجه به اهداف تحقیق و با به‌کارگیری شاخص‌های تحقیق، فرضیات پژوهش بر اساس محورهای ذیل

1. McCatty

2. Palmer

استوار شده است.

۱. آموزش‌های فنی و حرفه‌ای در روستاها موجب کاهش مهاجرت از روستا به شهر می‌شود؛

۲. بین مؤلفه‌های ناشی از آموزش‌های فنی و حرفه‌ای (اشتغال، افزایش درآمد، رضایت‌مندی از محیط کسب و کار و بهبود کیفیت زندگی) و میزان کاهش مهاجرت روستاییان رابطه‌ی معنا داری وجود دارد.

محدوده و قلمرو پژوهش

طی ده ساله ۱۳۹۰-۱۳۸۵ جمعیت استان کرمان نیز مانند دیگر استان‌های کشور به موازات رشد و توسعه اقتصادی و اجتماعی به سمت الگوی زندگی اجتماعی تکامل‌یافته‌تری به پیشرفت و شیوه زندگی روستایی و عشایری به سمت شهرنشینی گرایش پیدا کرده است. بخشی از جمعیت روستایی به دلیل رشد بالای جمعیت و کمبود امکانات در روستاها به شهرها مهاجرت کردند. در حال حاضر، در این مقاله، مناطق روستایی استان کرمان که دارای مرکز فنی و حرفه‌ای و مشغول به فعالیت‌هایی آموزشی در روستاهای اطراف هستند، مورد بررسی قرار گرفته است تا تأثیر فعالیت‌های این مراکز را در میزان مهاجرت روستاییان مورد بررسی قرار دهیم.

روش پژوهش

این پژوهش به روش پیمایشی انجام شده است. فرایند آزمون فرضیات و تجزیه و تحلیل داده‌ها نیز در چارچوب روش پیمایشی انجام گرفته است. روش گردآوری اطلاعات بر مبنای دو روش اسنادی و میدانی بوده است. روش میدانی بر دو شیوه مصاحبه و پرسشنامه مبتنی است. به‌منظور تبیین متغیر مستقل بر متغیر وابسته گویه‌های متناسب تحقیق با استفاده از ابزار پرسشنامه که رایج‌ترین تکنیک است به‌دست آمد. با توجه به حجم وسیع جامعه آماری ۱۵۰۰ نفر و عدم امکان جمع‌آوری اطلاعات از تمام افراد در روستاهای استان کرمان در سطح دقت ۹۵ درصد با استفاده از فرمول کوکران ۳۰۵ نفر با روش نمونه‌گیری تصادفی در روستاهای استان کرمان که دارای مرکز آموزش فنی و حرفه‌ای هستند، تعیین شدند و سپس تأثیر آموزش‌های فنی و حرفه‌ای بر انگیزه مهاجرت آنان شناسایی شد. بعد از گردآوری داده‌های لازم، برای پردازش و تجزیه و تحلیل آنها، از نرم‌افزار SPSS و آزمون‌های ناپارامتری (آزمون اسپیرمن، آزمون پیرسون) استفاده شد. پایایی پرسشنامه با محاسبه ضریب آلفای کرونباخ ۷۸ درصد به

دست آمده که نمایانگر همسانی درونی بالای پرسش‌های پرسش‌نامه و اعتبار بالای آن بوده است.

یافته‌های پژوهش

نتایج توصیفی

میزان شرکت پاسخگویان در دوره‌های آموزش فنی و حرفه‌ای

باتوجه به تجزیه و تحلیل داده‌ها از بین پاسخگویان مورد بررسی ۲۶۴ نفر (۸۶٫۶ درصد) در دوره‌ها شرکت و ۴۱ نفر (۱۳٫۴ درصد) در دوره‌ها شرکت نداشته‌اند.

نمودار (۱) میزان شرکت پاسخگویان در دوره‌های آموزشی فنی و حرفه‌ای

میزان تمایل به مهاجرت پاسخگویان پس از گذراندن دوره‌های آموزش فنی و حرفه‌ای

باتوجه به تجزیه و تحلیل داده‌ها از بین پاسخگویان مورد بررسی، ۱۲۰ نفر (۴۵٫۴ درصد) تمایل کم، ۷۳ نفر (۲۷٫۷ درصد) تمایل متوسط و ۷۱ نفر (۲۶٫۹ درصد) تمایل زیاد به مهاجرت را بیان کرده‌اند.

نمودار (۲) میزان تمایل به مهاجرت پاسخگویان

نتایج مربوط به آزمون فرضیه‌ها

جدول (۱) آزمون همبستگی میان متغیرهای ناشی از آموزش فنی و حرفه‌ای و میزان کاهش مهاجرت

مهاجرت							متغیر آزمون
نوع رابطه	وجود رابطه	تعداد	پیرسون		اسپیرومن		
			معنی داری sig	ضریب همبستگی	معنی داری sig	ضریب همبستگی	
مستقیم	دارد	۳۰۵	۰,۰۰	۰,۳۴۵	۰,۰۰	۰,۲۵۱	آموزش فنی و حرفه‌ای
مستقیم	دارد	۳۰۵	۰,۰۰	۰,۲۲۳	۰,۰۰	۰,۱۲۶	اشتغال
مستقیم	دارد	۳۰۵	۰,۰۰	۰,۴۹۸	۰,۰۰	۰,۵۰۱	درآمد
مستقیم	دارد	۳۰۵	۰,۰۰	۰,۴۷۶	۰,۰۰	۰,۴۶۵	رضایت‌مندی
مستقیم	دارد	۳۰۵	۰,۰۰	۰,۳۴۶	۰,۰۰	۰,۳۱۵	بهبود کیفیت زندگی

فرضیه شماره (۱): آموزش‌های فنی و حرفه‌ای در روستاها موجب کاهش مهاجرت از روستا به شهر می‌شود. نتایج به‌دست‌آمده از ضرایب همبستگی نشان‌دهنده آن است که بین آموزش فنی و حرفه‌ای و میزان کاهش مهاجرت رابطه مثبت و معناداری وجود دارد؛ به عبارت دیگر، با افزایش فعالیت‌های فنی و حرفه‌ای در روستاها از میزان مهاجرت‌ها کاسته خواهد شد. بر این اساس، فرضیه مستخرج از نتایج نظری مورد تأیید واقع می‌شود.

فرضیه شماره (۲): بین مؤلفه‌های ناشی از آموزش‌های فنی و حرفه‌ای (اشتغال، افزایش درآمد، رضایت‌مندی از محیط کسب و کار و بهبود کیفیت زندگی) و میزان کاهش مهاجرت روستاییان رابطه معناداری وجود دارد. نتایج به‌دست‌آمده از آزمون همبستگی میان متغیرها نشان‌دهنده آن است که میان اشتغال، درآمد، رضایت‌مندی از محیط کسب و کار و بهبود کیفیت زندگی روستاییان که از فعالیت‌های فنی و حرفه‌ای ناشی می‌شوند و میزان کاهش مهاجرت از روستاها رابطه مثبت و معناداری وجود دارد؛ به عبارت دیگر، با افزایش سطح کیفیت این مؤلفه‌ها از میزان مهاجرت روستاییان کاسته خواهد شد. بر این اساس، فرضیه مورد نظر در این رابطه مورد تأیید قرار می‌گیرد.

نتیجه‌گیری

در این بررسی، هدف، شناسایی تأثیر آموزش‌های فنی و حرفه‌ای در میزان کاهش مهاجرت از روستاها بوده است. با این دستاورد که نتایج پژوهش در راستای تأیید دیدگاه‌های یادشده بوده که خود بیان‌کننده این است که عوامل اقتصادی و اجتماعی در کاهش یا افزایش میزان مهاجرت‌ها نقش به‌سزایی را ایفا می‌کند. افزایش درآمد، افزایش سطح اشتغال، بهبود وضعیت محیط کار و بهبود وضعیت اجتماعی روستاییان همه از جمله مواردی هستند که می‌توانند از آموزش درست و بهنگام ناشی گردند و توسعه روستایی را سبب شوند با توجه به این مطلب است که می‌توان گفت آموزش‌های فنی و حرفه‌ای می‌توانند نقش به‌سزایی در تعدیل این شرایط داشته باشند و میزان مهاجرت‌ها را تحت تأثیر قرار دهند.

در نهایت، با بررسی نتایج به‌دست‌آمده از آزمون فرضیات، می‌توان به این نتیجه دست یافت که با توسعه فعالیت‌های فنی و حرفه‌ای در سطح روستاها و ایجاد انگیزه برای شرکت در دوره‌های آموزشی این امیدواری وجود دارد که اشتغال و درآمد افزایش یابد و میزان رضایت از محیط کسب و کار و بهبود کیفیت زندگی روستاییان تحت تأثیر این دو عامل مهم (اشتغال، درآمد) تا سطح قابل قبولی بهبود یابد که این خود از میزان مهاجرت به مناطق شهری و آسیب‌هایی که در این زمینه به روستاها و شهرها وارد می‌شود، خواهد کاست. پس اگر قرار باشد حجم مهاجرت‌ها از روستا کاسته شود، باید امروزه بیشتر فعالیت‌های اقتصادی برای کسب درآمد و انجام برنامه‌های اقتصادی چه در سطح فردی، چه جمعی و چه ملی در روستاها صورت گیرد. یعنی سه محیط اقتصادی، اجتماعی و طبیعی با یکدیگر ترکیب شوند و سیاست‌های مالی و پولی و برنامه‌ای هم در راستای این اجماع صورت پذیرد. تلاش برای نگه داشتن افراد در مناطق روستایی، چشم‌اندازی مطلوب برای آینده است که اکثر کشورها در حال حرکت به سمت آن هستند که این خود نیازمند این است که مراکز فنی و حرفه‌ای گامی مؤثر در جهت آموزش مهارت‌های حرفه‌ای برای جذاب ساختن محیط روستاها برای افراد مستعد به مهاجرت بردارند. حال با توجه به مطالبی که در بالا ذکر شد می‌توان پیشنهادهای را برای بهبود فعالیت‌های فنی و حرفه‌ای در جهت کاهش مهاجرت روستاییان بیان کرد، از قبیل:

❖ پررنگ‌سازی آموزش‌ها و تبلیغات مهارت‌آموزی تا دورترین مناطق روستایی؛

۱۷ _____ بررسی تأثیر آموزش‌های فنی و حرفه‌ای ...

❖ استفاده از محیط‌های شغلی روستایی جهت ارائه آموزش‌های کوتاه‌مدت و بلندمدت؛

❖ ساماندهی سریع افراد بیکار دارای مهارت به‌وسیله محیط کاری که توسط سازمان فنی و حرفه‌ای می‌تواند ایجاد گردد؛

❖ ترویج و توسعه فرهنگ کارورزی متناسب با بازار کار برای کارآموزان روستایی و انجام پژوهش‌های عملی در این خصوص جهت انتقال دانش مورد نیاز در مشاغل موجود در کشور (جهت ارتقاء مهارت)؛

❖ تدوین برنامه برای تبلیغات برای تشریح آموزش روستایی و افزایش ارزش و اعتبار جایگاه سازمان در روستا.

Archive of SID

منابع

- آقای زاده، ا.، افراخته، ح.، میره، م. (۱۳۹۰). جستاری در تحولات عوام مهاجرت روستایی در ایران (مطالعه موردی: شهرستان بندر انزلی). پژوهش‌نامه جغرافیایی، شماره ۱.
- تودارو، م. (۱۳۶۴). مهاجرت داخلی در کشورهای در حال توسعه. (ترجمه: سرمدی، م. رئیس‌ی فرد، پ.). تهران: مؤسسه کار و تأمین اجتماعی. ص ۲۵۵.
- خواجه شکوهی، ع.، همکاران. (۱۳۸۷). بررسی دیدگاه‌های کارآموزان و کارفرمایان در زمینه تأثیر آموزش‌های فنی و حرفه‌ای بر صنعت کشاورزی در استان گیلان. مجله علوم کشاورزی و منابع طبیعی، جلد ۱۵، شماره ۳.
- زنجانی، ح. (۱۳۸۰). مهاجرت. تهران: انتشارات سمت.
- شریف‌زاده، م. (۱۳۹۰). آموزش‌های فنی و حرفه‌ای و اشتغال. مجله رشد و آموزشی و حرفه‌ای، دوره ۶، شماره ۴.
- طاهرخانی، م. (۱۳۸۰). تحلیلی بر عوامل مؤثر در مهاجرت‌های روستایی - شهری. فصل‌نامه تحقیقات جغرافیایی، سال شانزدهم، شماره ۳.
- طاهرخانی، م. (۱۳۸۱). بازشناسی عوامل مؤثر در مهاجرت‌های روستایی - شهری، با تأکید بر مهاجرت جوانان روستایی استان قزوین. فصل‌نامه مدرس، دوره ۶، شماره ۲.
- عنابستانی، ع.، عنابستانی، ز. (۱۳۹۰). فرایند درآمدزایی و نقش آن در مهاجرت روستا - شهری به سبزوار. مجله پژوهش و برنامه‌ریزی شهری، سال دوم، شماره ۵.
- قاسمی اردهایی، ع. (۱۳۸۵). بررسی علل مهاجرت به شهرها در ایران با فراتحلیل پایان‌نامه‌های تحصیلی مقطع زمانی (۱۳۵۳-۱۳۸۳). فصل‌نامه روستا و توسعه، شماره ۱.
- مطیعی لنگرودی، ح. (۱۳۸۲). برنامه‌ریزی روستایی با تأکید بر ایران. انتشارات جهاد دانشگاهی مشهد.

Barden, F. (2010). Mitigation approach and new planning in cities. *Delhi Press*. 91.

Bilir, M. (2010). Migration from rural to urban and the educational needs of adults in the process of urban transformation (The Case of Yukari

Dikmen Neighborhood. Ankara). *Procedia-Social and Behavioral Sciences*. 9. 1781-1787.

Griffiths, T., & Guile, D. (2004). Learning through work experience for the knowledge economy: Issues for educational research and policy. [R] *Luxembourg*. 38-65.

Jinsong, L., & Du, C. (2012). A Study on Rural Work Force Training in Minority Nationality Regions under the View Angle of Departmental Benefits---Based on the Survey of County S, Enshi Autonomous Prefecture in Hubei Province, China. *Energy Procedia*, 17, 1940-1944.

McCatty, M. (2004). The Process of Rural-Urban Migration in Developing Countries. An Honours Essay Submitted to Carleton University in Fulfillment of the Requirements for the Course ECON 4908. as Credit toward the Degree of Bachelor of Arts with Honours in Economics. *Department of Economics Carleton University*. Ottawa, Ontario.

Barry, N. (2002). Taking Steps Towards the Knowledge Society--Reflections on the Process of Knowledge Development. *Luremboutg office for official publication of the European Communities*. 32-98.

Palmer, R. (2007). Skills for work?: From skills development to decent livelihoods in Ghana's rural informal economy. *International Journal of Educational Development*. 27(4). 397-420.

Remi, A. (2011). An Appraisal of the Factors Influencing Rural- Urban Migration in Some Selected Local Government Areas of Lagos State Nigeria. *Journal of Sustainable Development*. 4. 136-141.

Todaro MP, Smith SC. (2003). *Economic Development*. Addison Wesley: Boston, MA.